

HİLÂFET SİSTEMİNDE HUKUKİ BOŞLUKLAR VAR MIDIR?

7/8/1994 tarihinde Londra’da yapılan “Hilâfet Konferansı” münasebetiyle Türkiye’de çıkarılan “Zaman” gazetesinde Ali Bulaç imzalı “Hilâfet Modelinde Hukuki Boşluklar” başlıklı bir yazı yayınlanmış ve bu yazı da El-Wai dergisinin geçen (88.) sayısında iktabas edilmişti. Türkiye’de çıkarılan gazetelerin bu kongeransa büyük önem verdikleri bu çerçevede Ali Bulaç da, Hilâfet sistemi hakkında görüşünü şöyle özetliyordu:

“Raşid Halfelerin Hilâfet modeli kendi döneminin şartlarında önemli bir fonksiyon görmekte beraber, bugün için karşımıza bazı zorlukları çıkarmaktadır. Ben bu zorlukları şu sekiz maddede toplayabileceğimizi düşünüyorum:

- 1- Bu modelde seçimin hangi esas ve hukuki düzenleme içinde yapılacağı açık ve somut değildir.*
- 2- Halife ömür boyu yönetimde kalmak üzere seçilmiş, siyasi iktidara herhangi bir sınırlayıcı bir süre getirilmemiştir.*
- 3- Halifeyi başkentte oturan ileri gelenler seçmiş, biat ise diğer yerleşim merkezlerinden alınmıştır. Halbuki seçimin genel bir vasıf kazanması gerekebilir.*
- 4- Her dört halife de Şura’ya önem vermiş, fakat bunun hangi bağlayıcı kurullar dahilinde işler hale getirileceği yolunda herhangi bir düzenlemeye gidilmemiş ya da görev ve yetkileri kanunla belirtilen bir kuruma dönüşmemiştir. Sözelimi Meclis v.b. gibi.*
- 5- Hukuku ihlal eden, baskı ve şiddete başvuran, iktidarı kötüye kullanan ya da başarısızlığa uğrayan bir yöneticinin meşruiyetini kaybettiği kabul edilen genel bir ilke olmakla beraber, bu durumdaki bir yönetici ve yönetimin hangi hukuki kural, yöntem ve mekanizmalara başvurularak azledileceği yasal bir düzenlemeye tabu tutulmamıştır.*
- 6- Siyasi katılım bağlamında söz ve muhalefet hürriyeti genel İslâmi hükümlerce desteklenmiştir. Ancak Hilâfet modelinde bu hak ve hürriyetin hangi kurum ve kurullar dahilinde siyasi sistem içinde yer alacağı belirtilmemiştir.*
- 7- Hilâfet modelinde, siyasi iktidarın şiddet kullanılmadan ve hür seçimlerle nasıl el değiştireceği konularında belli bir açıklık ve düzenleme olmadığını söylemeliyiz ki, sistemin bazı durumlarda siyasi trajediye yol açan tarafı Osman (ﷺ)’in şehadetiyle ortaya çıkmıştır.*
- 8- Son olarak seçilecek halifenin “Kreş’ten olması” yönünde nakledilen hadisin çok kavimli ve çok etnik gruplu İslâm dünyası için hangi hukuki manalar ifade ettiği bugün dahi yeterince açıklık kazanmış değildir.”*

Hilâfet sisteminin tekrar uygulanmasını, İslâm’ın ve müslümanların tekrar izzetli, küfrün ve kafirlerin zelil olması, sözlerimizde ve çalışmalarımızda Allah’ın yardım ve muvafakiyetinin hem bize hem de bütün müslümanlara olması dileğiyle bu konudaki görüşümüzü özetlemeye çalışacağız.

1- Bu günlerde bu konu üzerinde yapılan çalışmalar ne yalnızca akademik ne de fıkri çalışmalardır. Bu konu, müslümanların nefislerinde ümit, kafirlerin nefislerinde ise şiddetli korku doğuran, siyasi alanları dolduran ameli bir mücadele şeklinde canlı siyasi bir araştırma haline geldi.

2- Bu sistem hakkında bilgi edinmek için veya onu kavramak için araştırma sahasının, sistemi uygulayanların hareketlerini teşkil etmeyip, sistemi kuşatan temel kaynaklardan alınması gerektiğini bildiğ ihalde yazar (Ali Bulaç), konu üzerindeki değerlendirmelerinin büyük bir kısmını Kitap ve Sünnet yerine bazı halifelerin Hilâfetleri dönemindeki uygulamalara dayandırmaktadır. Dolayısıyla

idarecilerde, bazen şeri nassları kavramadan bazen de uygulamadan kaynaklanan hatalar nedeniyle yanlış uygulamalar görmek mümkündür. Bu durumda hatayı sistemde değil onu uygulayanlarda aramak gerekir. Her ne kadar sistemde birtakım kaide ve kurullar bulunsa da uygulama esnasında kötü ve yanlış uygulamaları her sistemde görmek mümkündür. Bunları görmesi ve anlaması için sayın Ali Bulaç bakışlarını, Türkiye’de cereyan eden siyasi olaylara ve özellikle de sistemdeki düzenleyici kurullar nedeniyle çok önemli aşamalar katetti dedikleri Batı demokrasinin uygulandığı ülkelere, Kuzey ve Güney Amerika ülkelerine, İtalya’ya ve diğer Avrupa ülkelerine lütfen çevirsin.

3- Yazarı etkileyen noktaları açıklamadan önce İslâm Nizamının dünyada hiç bir nizamın sahip olmadığı özelliklere sahip olduğuna dikkatleri çekmek istiyoruz. Bazı özellikleri:

A- Hilâfet sistemi, insanı ifsad edecek ve insanı islah edecek her şeyi bilen ve insanı yaratan Alemlerin Rabbinden gelmiştir. Allahu Teâla şöyle buyurmaktadır:

“Andolsun ki insanı biz yarattık ve nefsinin kendisine ne fısıldadığını da biliriz. Biz ona şah damarından daha yakınız.” (Kaf: 16) **“Yaratan bilmez olur mi hiç? Ve O, Latifdir, Habirdir.”** (Mülk: 14)

Ve yine bu sistem ki hakkında Allahu Teâla’nın şöyle dediği sistemdir:

“Bugün dininizi kemale erdirdim, üzerinize olan nimetimi tamamladım ve size din olarak İslâmiyeti beğendim...” (Maide: 3) Eğer bu sistem hakkında müçtehidlerin bazı hükümleri hatalı anlayışlarından ortaya çıkan birşey varsa bu ancak usul çerçevesinde ve ferdi konularla sınırlı kalır. Ve hiçbir şekilde de buna batılın karışması söz konusu olmaz.

B- İslâm nizamının müslüman bir fert tarafından uygulanması birinci derecede takvaya (Allah’tan sakınmaya) dayanır. Müslüman kişi, bu sistemdeki emirlerin ve yasakların ilahi olduğuna ona itaatın Allah’a itaat, muhalefetin de Allah’a muhalefet olduğuna inanır. Yine müslüman Halife’ye (ve Allah’ın indirdikleri ile hükmeden bütün emir sahiplerine) itaatı, Allah’ın şu sözüyle farz kıldığına inanır:

“Ey iman edenler! Allah’a itaat edin ve Rasulüne ve sizden olan emir sahiplerine de itaat edin...” (Nisa: 59)

Takvalı bir müslümanın kurallara uymasını sağlamak için bir gözetleyiciye ihtiyacı yoktur. Bilakis nizamın Allah’ın şeriatı, yöneticinin de (Halife ve onun naibinin) Allah’a itaatla bağımlı olduğunu görmesi yeterlidir. Nitekim Ebu Bekir (رضي الله عنه) Halife olarak kendisine biat edildiği zaman şöyle diyordu: “İçinizde Allah’a itaat ettiğimde siz de bana itaat ediniz. Allah’a itaat etmediğimde sizin bana itaat etmeniz gerekmez.”

C- İslâm nizamının uygulanması ikinci derecede “iyiliği emretme ve kötülükten alıkoyma” esasına dayanır. Birçok ayet ve hadiste de geçen bu kaide dinin omurgasıdır. İyiliği emretmek ve kötülükten alıkoymak müslümanlar üzerine farzlardan bir farz-ı kifayedir. Yani bu farz sadece yöneticiye ait bir farz değil, gördüğü münkeri giderinceye kadar her müslüman üzerine düşen bir farzdır. Bu konudaki şu hadis güneşin aydınlığı kadar açıktır:

“Sizden kim bir münkeri görürse onu eliyle değiştirsin. Eliyle değiştirmezse diliyle değiştirsin. Diliyle değiştirmeye de gücü yetmezse kalbiyle ona buğz etsin. Bu ise imanın en zayıfıdır.” (Müslim, İman, 70)

Ümmetin hepsi nizamın tatbikinde ve infazında idareciyle yardımlaşır. Bu durumda kamuoyunun bir heybeti vardır. Bu nedenle de asi günah işlemeye cesaret edemez. Yönetici ile ümmet arasındaki bu yardımlaşma müslümanın Allah’ın rızasını elde ettiği bir ibadettir. İyiliği emretmek kötülükten alıkoymak ibadetlerin en faziletlielerindendir.

D- Eğer kişinin günah işlemesine, illah korkusu, kamuoyunun heybeti ve iliyiği emretmek kötülükten alıkoymak yeterli olmazsa, o zaman kuvvet ile sistemi infaz eden polis ve idarecinin rolü devreye girer. Nizamın uygulanmasındaki bu durum İslâm dışı sistemlerde de vardır. Yani İslâm’ın dışındaki sistemlerin uygulanması polis gücü ile beraber ne iyiliği emretmek ve kötülükten alıkoymak esasına ne de takvaya dayanmayıp yalnızca devlet otoritesine dayanır. Hatta kanun gücü ve polis kuvveti konusunda İslâm’da olanlar ile İslâm’ın dışındaki nizamlar arasında çok önemli farklar vardır.

İslâm'da Kadı'nın (Hakim'in) adaleti polis gücüne, kanunun adaleti de kanunun yaptırımına bedeldir. Çünkü İslâm'daki kanunlar Allah'tandır.

4- Bulaç'ın ifadasine göre Hilâfet sistemindeki birinci boşluk, halifenin seçiminde sınırlandırılmış bir sistemin bulunmayışıdır. Bu ifadenin ne kadar doğru olduğunu anlamamız için şer'i kaynaklara bakmamız lazımdır. İslâm'daki şer'i kaynaklar, Kur'an ve Sünnet ve bunların işaret ettikleri (sahabenin icmaı ve nassa dayalı illete mebnî şer'i kıyas)dır.

Sünnet kesinlikle müslümanların bir halifenin bulunmasını, aynı zaman içerisinde iki halifenin bir arada bulunmayacağını, halifelik sıfatının ancak biat yoluyla kazanılacağını ve bu biatın da halife olacak adayların rızası ve müslümanların seçimi yoluyla elde edileceğini, biatın Allah'ın Kitabı ve Rasulü'nün Sünneti'ne bağlanma esasına göre yapılacağını, Halifeyi seçecek ve ona biat eden müslümanlardan kastın ise, İslâm Devleti'nin sınırları içerisinde yaşayan (mümeyyez olmayan çocuklar hariç) erkek ve kadınların hepsi veya onların temsilcileri (yani Ehli Hal ve Akd) olduğunu ifade etmektedir.

“Kim boynunda (bir halifeye) biat olmadan ölürse cahiliyye ölümü üzere ölür.” (Müslim, İman, 3441) Bu ifade daimi şekilde halifenin varlığını gerektirir. Yine Müslim'de geçen bir hadiste Rasulullah (ﷺ) şöyle diyor:

“İsrail oğullarını peygamberleri idare ediyordu. Bir peygamber öldüğü zaman arrasından başka peygamber geliyordu. Benden sonra peygamber yoktur. Birçok halifeler olacaktır.” Bize ne yapmamızı emredersin? dediler. Peygamber (ﷺ); **“İlk seçilenin biatına vefa ediniz”** dedi.” (Buhari, Ehadis el-Enbiya, 3196)

Bu hadis müslümanların işlerini idare edecek halifeler olacağını nassıdır. Onlar çokturlar. Birbiri ardına ve beyat ile gelirler. Onlar hakkında müslümanlardan istenen ise biatlarına vefa göstermeleridir. Vefadan kasdedilen ise biatın zorlama ile değil müslümanların kendi seçimi ile olduğudur. Hadis-i Şerif'teki “vefalı olun” ibaresi bütün müslümanları kapsar.

Sahih-i Müslim'de geçen bir başka hadiste Rasulullah (ﷺ) şöyle diyor:

“Sizin üzerinize, size Allah'ın Kitabı ile liderlik eden (yöneten) burnu kesik bir (azadlı) köle de emir tayin edilse onu dinleyin ve itaat edin.” (Müslim, İmarat, 3422)

Yani biat, Kitap ve sünnet üzere yapılır. Yine Müslim'de geçen bir hadiste Rasulullah (ﷺ) şöyle dedi:

“Kim bir imama biat ederse avucunun içini, kalbinin meyvesini ona versin (canı gönülden ona bağlansın) ve gücü yettiğinde ona itaat etsin. Eğer bir başkası gelirse (halifelik konusunda) onunla çekişirse, sonra gelenin boynunu vurun.” (Müslim, İmarat, 3431)

“İki halifeye biat edildiği zaman sonra gelenin (sonradan biat alanın) boynunu vurunuz.” (Müslim, İmarat, 3444)

Bu iki hadis halifenin biat yoluyla geldiğinin ve aynı anda müslümanların başında bir halifeden fazla halifenin bulunmasının ceiz olmadığı delilidir. Gücü yettiğinde halifeye biat etmek vaciptir. Birinci hadis açıkça biatın seçim yoluyla olduğunu ifade eder. Bu nedenle hadis-i şerifte şöyle denilir:

“Kim bir halifeye biat ederse avucunun içini ona versin ve kalbiyle ona bağlansın.” (Müslim, İmarat, 3431) “Kalbin meyvesi” demek, velayette doğruluktur, ikrah etmemektir.

Şimdi halifenin seçimle keyfiyeti hakkında içerisinde tafsilatlar bulunan şeri delillerden olan sahabenin icmaından delilleri göstermek istiyoruz.

Ebu Bekir'in sonra Ömer'in, sonra Osman'ın ve sonra da Ali (ﷺ)'in halife seçimlerinde cereyan eden olaylara baktığımız zaman bu biatların hepsinde hadis-i şeriflerin delalet ettiği ortak bir nokta buluruz. Hepsinde bir halife seçmek ve biat etmek ortak bir nokta iken halifenin seçilişinde kullanılan üslupların farklı olduğunu görürüz.

Saide oğullarının avlusunda Ebu bekir (ﷺ)'in halife seçilmesinde sahabeler arasında ciddi tartışmalar olmuştur. Ensardan bazıları halifenin kendilerinden olmasında ısrar ederlerken Ebu Bekir,

Ömer ve Ebu Ubeyde, Arapların ancak Kureyş kabilesinden çıkacak bir halifeye boyun eğecekleri esasına göre halifenin Kureyş'ten olmasında ısrar ediyordu. Bu tartışmalar Ensar'ın Ebu bekir (ﷺ)'a biat etmeye muvafakat ile sonuçlandı ve orada bulunan bütün insanlar ona biat ettiler. Sonra da diğer insanlar mescidde Ebu bekir (ﷺ)'a biat ettiler. Sakife'de (Saide oğullarının avlusunda) yapılan biat Ebu Bekir (ﷺ)'ın fiilen halifeliğini gerçekleştiren inikad biatı idi. Mescidde yapılan yapılan biat ise itaat biatıydı.

Dikkat edilirse Saide oğullarının avlusunda yapılan münakaşalar, halife seçelim mi seçmeyelim mi konusunda değil, kimin halife seçileceği konusunda idi. Adaylardan bir kısmının adaylıktan çekilmeleri tamamlanınca biat mevcut olanlardan birisi üzerinde gerçekleşti. Orada Medine halkı, bütün müslümanlara oranla ehli hal ve'l akd durumunda idiler. Sakife'de bulunanlar Medine halkını temsil ediyorlardı. Kimin halife olacağı hususunda ihtilaflar olduysa da onlar bir halife nasbetmenin farziyeti üzerinde icma ettiler.

Ömer (ﷺ)'ın halife seçilmesine gelince: Hastalığı şiddetlenip ecelinin yaklaştığını hissedince, müslümanlar Ebu Bekir (ﷺ)'dan kendi içlerinden birisini onlar için halife adayı olarak seçmesini istediler. Ebu Bekir de Ömer'i aday olarak gösterdi. Onlar da kabul edip Ebu Bekir'in vefatından sonra Ömer'e biat ettiler.

Burada da Medine (başkent) halkı, bütün müslümanlara oranla ehli hal ve'l akd'i oluşturmaktadırlar. Yani bunların akdettikleri kişi diğer müslümanlar tarafından da akdedilmiş, getirdikleri çözümler diğer müslümanlar tarafından da kabul edilmiş sayılmaktaydı. Ömer (ﷺ)'ın hilafetinde aday gösterme yalnızca bir kişi üzerinde gerçekleşti. Ardından da biat yapıldı. Ebu Bekir (ﷺ)'ın halife seçilmesinde sahabelerin kullandığı üslup farklı olmakla beraber şeriatın istediği bir halife nasbetme farziyeti kesinlikle değişmedi.

Osman (ﷺ)'ın halife seçilmesine gelince: ölümüne yol açan hançerlenme olayından sonra müslümanlar tıpkı Ebu Bekir (ﷺ)'a yaptıkları talebi Ömer'e de yaptılar. Ömer ise Ebu Bekir gibi bir kişi değil altı kişiyi aday gösterdi. Medine halkı da bunu kabul ettiler. Yapılan görüşmeler sonucunda adaylar Osman ve Ali (ﷺ) olmak üzere ikiye indi. Abdurrahman b. Avf yaptığı kamuoyu yoklamalarında sahabenin çoğunluğunun halife olacak kişinin Ebu Bekir ve Ömer (ﷺ)'ın uygulamaları dışına çıkmamasını şart koştuklarını gözlemledi. Bunun üzerine Abdurrahman b. Avf, Ali'nin elini tutarak ona, Ebu Bekir ve Ömer (ﷺ)'ın uygulamaları üzere hareket edip etmeyeceğini sorduğunda Ali (ﷺ) bunu kabul etmedi. Fakat Osman (ﷺ) kabul etti. Ardından Abdurrahman b. Avf, Osman (ﷺ)'a biat etti ve diğer müslümanlar da biat ettiler. İmam Ali (ﷺ) da biat etti.

Yine burada da dikkat edilirse, önce halife adaylarının tespit edildiği, ardından da adayların sınırlandırıldığı ve daha sonra da bunlardan ehli hal ve'l akd ehlinin çoğunluğunun desteğini alan kimsenin halife seçildiği görülür. Burada da Abdurrahman b. Avf temsil ediyordu.

Ali (ﷺ)'ın halife olmasında ise aday gösterme işlemi yalnızca bir kişi üzerinde gerçekleşti. Ali (ﷺ) onlara şöyle dedi: *"Benden başkasını seçiniz. Benim sizin için yardımcı olmam, emir olmadan daha hayırlıdır."*

İşte bu metod, halife olacak şahıs üzerinde ihtilaf etmelerine rağmen bir halife nasbetme konusunda kesinlikle ihtilaf etmeyen sahabelerin raşid halifelerin seçiminde uyguladıkları metottur. Yani Sünnet'te geçtiği şartlar çerçevesinde halife nasbetme hususunda sahabeler icma ettiler. Bu metod sınırlandırılmış düzenli bir metottur. Bu, Sünnet'ten ve sahabenin icmaından alınmıştır. Sahabelerin yapmış oldukları bu iş sadece tarihi bir olay değildir. Çünkü yapılan iş onların içerisinde bulundukları duruma uygundu. Evet onlar içerisinde bulundukları şartlara uygun üslup ve vesileleri kullandıkları gibi, bugün bizler de durumumuza uygun üsluplar kullanacağız.

Bugün biz yalnızca başkent halkıyla veya başkent halkının bir kısmının halife seçimine katılmasıyla yetinmeyeceğiz. Yine hedefi gerçekleştireceğine kesinlikle emin olmadığımız sürece ehli hal ve'l akd ile de yetinmeyeceğiz. Hedef, erkek ve kadın buluş çağına ermiş bütün müslümanların bu hakkı kullanma imkanının sağlanmasıdır. Yani kendisinde halife olma şartlarını taşıyan her müslümanın aday olma veya bir başkasını aday gösterme hakkı vardır. Bunlar ister başkentte yaşıyor

olsun ister başkent dışında yaşıyor olsun farketmez. Geçmişte başkent dışında yaşayan müslüman bu hakkı kullanma konusunda özürlü idiler. Çünkü ulaşım vasıtaları ve bir bölgeden diğer bir bölgeye intikal kolay değildi. Bu nedenle Hilâfet işinde asıl sorumlu olanlar başkentte yaşayanlardı. Başkent veya civarında oturmeyenler bu haklarından gönüllü olarak vazgeçiyorlardı. Özellikle de şeriat halife seçimi hususunda üç günlük bir süre kararlaştırmışken, bu makamın üç günden daha uzun bir süre boş kalması caiz değildir. Oysa bugün ulaşım vasıtalarındaki gelişme, bir bölgeden diğer bir bölgeye intikali kolaylaştırmıştır. Dolayısıyla bu üç günlük süre içerisinde başkentte veya başkent dışında yaşayan bütün müslümanlar bu imkanı kullanabilirler. Bu hakkı kullanmak istedikleri ve kendilerinde de bu kudret olduğu sürece onların bu haklarından mahrum edilmeleri caiz değildir.

Halife seçimi doğrudan doğruya ümmet tarafından gerçekleştirileceği gibi, onların temsilcileri vasıtasıyla yani şura konusunda onların vekilleri durumunda olan ümmet meclisi aracılığıyla da gerçekleştirilebilir. Zira ümmet meclisi üyeleri ehli hal ve'l akd ehli konumundadırlar. Şeriatın öngördüğü hedefi gerçekleştirdiği sürece seçimin eski veya yepyeni bir üslupla, açık veya kapalı oy kullanma yoluyla herhangi bir vasıtanın kullanılmasında hiçbir engel yoktur. Bu metodun uygulanması aşağıdaki sıralama çerçevesinde yapılır:

a)- Yalnızca Hilâfet makamı boşalınca halifelik için aday gösterilebilir.

b)- Şer'i şartları kendisinde taşımayanların adaylıktan uzaklaştırılmaları için ümmet meclisi halife adaylarını tesbit eder. Adayların bir kısmı da adayların sayısı azalması için diğer adaylar lehine çekilebilir.

c)- Halife adaylarının isimleri halifeyi nasbedecek tarafa bildirilir. Eğer bu taraf ümmetin kendisi ise halife adaylarının isimleri ümmete açıklanır. Eğer ümmet meclisi ise ümmet meclisine açıklanır.

d)- Seçimler ve oy sayımından sonra en fazla oy alan biat almaya hak kazanır ve ancak biat aldıktan sonra halife olur.

e)- En fazla oy alan adayın ismi açıklanır ve insanlar ona biat etmesi için çağrılır. İnsanlar da ona biat ederler. Özellikle de, en fazla oy alan adaya değil de diğer adaylardan herhangi birisine oy verenler öncelikle ona biat verirler. Çünkü halife sadece kendisine oy verenlerin değil bütün müslümanların halifesidir. Kendisinde şer'i şartlar bulunan ve biat alan kişinin halife olduğu ismi açıkça zikredilerek bütün müslümanlara ilan edilir.

5- Ali Bulaç, yazısında, halifenin yetkisini sınırlandıracak düzenlemelerin bulunmadığını söylüyor. Bilakis şeriat, halifenin görev ve yetkilerini açıklamış ve onlar için düzenlemeler getirmiştir. Fakat halifenin görev ve yetkileri ile demokratik sistemdeki devlet başkanlarının görev ve yetkileri birbiri ile bağdaşmaz. İslâm şeriatına göre, halife devlettir ve devletin sahip olduğu bütün yetkilere ve aşağıdaki sıraladığımız yetkilere sahiptir.

1-) benimsediği şer'i hükümleri yürürlüğe koyar. Böylece bu hükümler, kendilerine itaatın farz olduğu, muhalefetin caiz olmadığı kanunlar olur.

2-) Devletin dahili ve harici siyasetinin her ikisinden sorumludur. Ordunun komutanlığını üstlenir. Harp ilan etmek, sulh, mütareke ve diğer anlaşmaları yapma hakkına sahiptir.

3-) Yabancı elçileri kabul ve red etmek, müslüman elçiler itayin ve azletmek ona aittir.

4-) Muavinleri ve valileri tayin ve azleder. Esasen bunların hepsi halifeye karşı sorumlu oldukları gibi ümmet meclisine karşı da sorumludurlar.

5-) Başkadyı, daire müdürlerini, ordu komutanlarını, alay emirlerini tayin ve azleder. Bunların hepsi de halifeye karşı sorumludurlar, ümmet meclisine karşı sorumlu değildirler.

6-) Devlet bütçesinin gereğine göre dağıtılacağı şer'i hükümleri benimser (kanun yapar). İster gelire isterse gidere ait meblağ ve bütçe tesbit eder.

Halifenin yetkilerini sınırlandıran şartlar hakkındaki şer'i delillerin tafsilatını öğrenmek isteyen Eş-Şeyh El-İmam Takiyyuddin En-Nebhani'nin "İslâm'da Yönetim Nizamı" isimli kitabın üçüncü baskısına müracaat edebilirler ki yukarıdaki yazılı maddeler de oradna iktibas edilmiştir.

Halifenin sahip olduğu bu yetkiler gerçekten geniş olmakla beraber bu yetkileri ona şeriat vermiştir ve halife, Allah'tan gelen şer'i hükümlerle bağımlıdır. Hiçbir şer'i hükme muhalefet etme hakkına sahip değildir. O hevasına göre hükmeden ve hoşuna giden şeyleri kanunlaştıran bir diktatör değildir. O anayasa ve kanun benimsediği zaman diğer insanlar gibi o da bunlara bağlanmak mecburiyetindedir. Bu nedenle yetki sınırları şer'i hükümlerden oluşan anayasa ve kanunla sınırlıdır. Ümmet meclisi onu muhasebe edeceği gibi her müslümanın da onu muhasebe etme hakkı vardır. Müslümanların halifeyi ve onun dışındaki idarecileri muhasebe etmeleri sadece onlara verilmiş bir hak değil, farz olan bir görevdir. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi "Emri bi'l mağruf nehyi ani'l münker" kaidesi ibadetlerin en üstünüdür. Zira Rasulullah (ﷺ) şöyle diyor: **"Cihadın en üstünü, zalim idarecinin yanında hak sözü söylemektir."** (Ahmed b. Hanbel, Mükessirin, 10716)

6- Yazar diyor ki: "Devlet kurumları düzenlemeye tabi tutulmamıştır." Bu söz de yanlıştır. Zira İslâm Devleti'nin kurumları şunlardna ibarettir: 1-) Halife, 2-) Tevfiz Muavini, 3-) Tenfiz Muavini, 4-) Cihad Emiri, 5-) Ordu, 6-) Valiler, 7-) Kadılar (Hakimler), 8-) Devlet Daireleri, 9-) Ümmet Meclisi.

İşte bu kurumları, İslâm Devleti'ni kurduğu zaman Rasulullah (ﷺ) kurmuştu. Bu konular hakkında da tafsilatlı bilgi almak isteyenler yukarıda yazdığımız kaynağa müracaat edebilirler.

7- Yine yazar diyor ki: "Hilâfet sisteminde halifenin azledilmesi hangi yasal düzenlemeye göre yapılacağı tesbit edilmemiştir." Ve yine; "Hilâfet modelinde, siyasi iktidarın şiddet kullanılmadan ve hür seçimle nasıl el değiştireceği knularına belli bir açıklık kazandırılmamıştır."

İslâm şeriatı, halifenin yönetimde kalma süresini belirli bir zamanla sınırlandırmayıp, onu muayyen bir keyfiyetle sınırlandırmıştır. Şeriatı uygulamada iyi hareket ettiği sürece, batı demokrasilerinde olduğu gibi onun yönetimine son vermeye gerek yoktur. Ancak şeriata muhalefet ettiği, kötü uygulama yaptığı, aciz kaldığında veya buna benzer durumlarda da zamanının bitmesini beklemeden onu hemen azletmek gerekir.

Azletme keyfiyetine gelince veya azletme işleminde uygulanacak metoda gelince:

Halife, azledilmeyi hakkettiği zaman bu, "Mezalim Mahkemesi" tarafından gerçekleştirilir.

"Mezalim Mahkemesi", İslâm şeriatındaki yargıdan bir parçadır. Bazı asırlarda bizzat halifenin kendisi bu mahkemeye bakar ve idareciler hakkındaki halkın şikayetlerini dinlerdi. Bazı asırlarda ise halfeler Mezalim Mahkemesini ihmal ettiler. Bu konudaki şer'i asil Allah'ın şu sözüdür:

"Ey iman edenler! Allah'a itaat edin. Rasulüne ve sizden olan emir sahiplerine itaat ediniz. Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsanız, bir konuda anlaşmazlığa düşerseniz onu Allah ve Rasulüne götürünüz. Bu hem hayırlı hem de netice itibarı ile daha güzeldir." (Nisa: 59)

Buradaki şahid Allahu Teâla'nın şu sözüdür: **"Eğer bir şeyde çekişirseniz onu Allah'a ve Rasulüne götürünüz."** (Nisa: 59) Halife, herhangi bir idareci, kadı (hakim) ve herhangi bir devlet memuru ile insanlar arasında ne türlü bir anlaşmazlık olursa bu anlaşmazlığın çözümü Allah'a ve Rasulüne aittir. Yani Allah'ın Kitabı ve Rasulü'nün Sünneti'ne döndürülür. Eğer sadece Kitap ve Sünnet'ten öğüt ve hatırlatma ile bu anlaşmazlık giderilebiliyorsa ne ala. Ancak tecrübelerimizin bize öğrettiği insan tabiatına genellikle öğüt ve hatırlatmanın yeterli olmadığı yönündedir. Bu nedenle Allah'ın şeriatında hükümleri zorla uygulayan yargının varlığı vaciptir. Buradan anlıyoruz ki, "Mezalim Mahkemesi"nin varlığı İslâm'daki yönetim sisteminde hayati bir iştir. İmam Eş-Şeyh Takiyyuddin En-Nebhani'nin "İslâm Devleti" isimli kitabının beşinci baskısında bu konu ile alakalı açıklamaları buraya naklediyoruz:

"Madde 78: Mezalim Kadısı, devletin otoritesi altında yaşayan tebaa ve onun dışındaki herhangi bir şahsın, ister halifeden, ister halife dışındaki yöneticilerden ve memurlardan gördüğü zulmün giderilmesi için atanan Kadı'dır.

Madde 79: Mezalim Kadısı, halife veya başkadı tarafından tayin edilir. Ancak onun muhasebe edilmesi, cezalandırılması ve azli halifetarafından ya da halife tarafından yetkilendirilmişse Mezalim mahkemesi tarafından yapılır. Fakat Mezalim Kadısı halife, tefviz muavini veya başkadı ile ilgili bir davaya baktığında azledilemez.

Madde 80: Mezalim Kadısı, bir kişi veya birçok kişi ile sınırlandırılmaz. Sayıları ne kadar çok olursa olsun ihtiyaç nisbetinde zulümleri kaldırmak için Mezalim Kadıları tayin etmek devlet başkanının hakkıdır. Ancak hüküm verme esnasında birden çok Kadı'nın değil yalnızca bir Kadı'nın yetkisi vardır. Mahkemedeki veya esnasındaki diğer Kadıların onunlu barebar oturmaları caizdir.

Madde 81: Mezalim Mahkemesinin, halifeyi azletme yetkisi olduğu gibi devletteki herhangi bir memuru ve idareciyi azletme hakkı da vardır.

Madde 82: Mezalim Mahkemesi, ister devlet teşkilatındaki şahıslarla ilgili olsun, ister halifenin şer'i hükümlere muhalefeti ile ilgili olsun, ister halifenin benimsediği anayasa kanun vesair şer'i hükümlerin nasslarının anlaşılması ile ilgili olsun, ister herhangi bir vergi koymakla veya bunların dışındaki konularla olsun her çeşit zulüm davasına bakar.

Madde 83: Mezalim Kadısında, kaza (yargı) meclisinin bulunması şart olmadığı gibi davalının çağırılması ve davacının bulunması da şart değildir. Hiçbir kimse davacı olmasa bile Mezalim Mahkemesi zulüm davalarına bakmaya yetkilidir.”

Zaman zaman sistemde anarşinin, fitnelerin, bağı savaşıların, ırki problemlerin veya dış tahriklerin olabileceğini aklımızdan çıkarmamamız gerekir. Bu tür problemler yalnızca sistemle çözülmez. Bunlar ancak, İslâm ümmetinin şuurlu olması, dinine sınıksız sarılması, akidiseni ve şeriatını koruması ile çözülür. Devletin gücü, ümmetin gücünde, devletin uyanıklığı ümmetin uyanık olmasından, devletteki sistemin güzel gitmesi ümmetin dinini güzel bir şekilde korumasından ve iyiliği emir kötülükten alıkoyma farzietini yerine getirmesinden kaynaklanır.

8- Ali Bulaç'ın “İmamlar Kureyş'tendir” hadisi hakkındaki sözlerine gelince ki, “Bu hadis kavimler çatışmasına yol açar” diyor. Halbuki iş gerçekten böyle değildir. Asil müslümanların İslâm'dan, Peygamberlerinin Sünneti'nden uzaklaşmaları, aralarındaki kavimler çatışmasını körükler. Ama onların Rasulullah (ﷺ)'in hadislerine dönmeleri, onlara kavmiyetçiliği, ırkçılığı, milliyetçiliği unutturur ve aralarında ancak bu dinde Allah'a ve Rasülü'nün vela'sı kalır. Halbuki Rasulullah (ﷺ) cahili kavmiyetçiliği hakkında şöyle demektedir: **“Onu uzaklaştırın. Çünkü bulaşıcı bir leştir.”** (Buhari, Tefsiri'l Kur'an, 4525)

Çünkü İslâm, farklı ırklara, dinlere, örf ve adetlere mensup insanların hepsini İslâm potasında eritti ve onlardan İslâm ümmeti dene nbir ümmet çıkardı. Kavmi taassubu olan ve bu konudaki Kur'an'ın ve Muhammed (ﷺ)'in emirlerini reddeden her şahıs, müslüman değil fasık veya kafirdir. Her müslüman babasının ve dedesinin lisanından daha çok Arap lügatını sever. Oysa bu Arap kavminin diğerleri üzerinde üstünlüğü anlamına gelmez. Bilakis o, Kur'an ve Hadis lügatının üstünlüğündendir.

“İmamlar Kureyş'tendir” hadisi farziet değil, mendupluk ifade eder. O halifenin in'ikad şartlarından değil efdaliyet şartlarındandır. Bu konuda Ebu Hanife de aynı şeyleri söylemiştir. Ve Osmanlı halifeleri de bu esas üzere gelmişlerdir.

El-Wai Dergisi

89. sayı (Eylül 1994)